

Chirurgai ir akademinės chirurgijos raida Kaune 1941–1998 metais

Surgeons and academic surgery in Kaunas between 1941–1998

Prof. habil. dr. Vytautas Zykas

Straipsnyje apžvelgta chirurgijos raida 1941–1998 m. Kaune įvairiais Lietuvos istorijos tarpsniais. Tai ankstesniame šio žurnalo numeryje publikuoto straipsnio apie 1919–1940 m. laikotarpį tęsą. Aptarta chirurgijos būklė Kaune nacistinės, sovietinės okupacijos metais ir atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę. Pasitraukus į Vakarų daug žymių chirurgų, teko vėl kurti ir plėtoti chirurgiją. Aprašyta J. Jaržemsko, A. Stropaus, J. Jociaus, T. Šiurkaus ir kitų išskilių chirurgų bei jų mokinių veikla kuriant ir tobulinant specializuotą chirurgiją. Taip pat apžvelgta mokslo, diagnostikos, gydymo ir kvalifikacijos pažanga Kauno medicinos universiteto (dabar – LSMU) Antrojoje chirurgijos klinikoje.

This article offers an overview of the development of surgery in Kaunas between 1941–1998. It is the continuation of a previously published overview of the period 1919–1940. It describes surgery in Kaunas during the years of Nazi and Soviet occupations and after the restoration of Independence. The paper depicts an input of prominent surgeons such as J. Jaržemskas, A. Stropus, J. Jocius, T. Šiurkus and their successors who created and developed specialized surgery in Kaunas. It also presents the facts about scientific, academic, and treatment progress in the 2nd Department of Surgery in Kaunas.

Paskutiniaus Nepriklausomos Lietuvos metais veikė 75 valstybinės ir privačios ligoninės. 1940 m. buvo 1370 gydytojų. Plataus profilio medikai teikė gyventojams įvairią medicinos pagalbą, kartu ir chirurginę. 1939 m. buvo 37 chirurgai. Apskričių centruose dirbo vienas du kvalifikuoti chirurgai, įgiję patirties Kauno klinikose: Klaipėdoje – J. Čėponis, J. Žemgulys, Kėdainiuose – J. Jaržemskas, Mažeikiuose – V. Burba, Marijampolėje – L. Bielskus, Šakiuose – J. Stukas, Vilkaviškyje – P. Strimaitis, Alytuje – S. Kudirka, Telšiuose – L. Plechavičius ir kt. [1]. Chirurgų parengimas trukdavo ketverius metus. Tik baigusieji specializaciją turėjo teisę eiti skyriaus vedėjo pareigas. Gydytojai chirurgai palaikė ryšius su didžiausiais Vakarų Europos chirurgijos centrais Berlyne, Grace, Paryžiuje, Vienoje. Be to,

antrajame Nepriklausomybės dešimtmetyje mėnesinio „Medicinos“ žurnalo apimtis siekdavo iki 150 puslapių. Jame visada būdavo informacijos apie chirurgiją [2].

Apskričių ligoninėse operacijoms asistavo dažniausiai kitų specialybių gydytojai arba medicinos seserys, tačiau gydytojų specializacija vyko. Lietuvoje buvo aukštos kvalifikacijos chirurgų, jų suburtų mokyklų, tačiau nebuvo didesnės chirurgijos klinikos, kurioje būtų kvalifikuotai teikiama chirurginė pagalba ir ugdomi jauni chirurgai. Prof. V. Lašo iniciatyva, rūpesčiu ir aktyvia veikla 1940 m. Kauno Žaliakalnio pakraštyje baigta statyti moderni universitetinė klinika. Sovietams okupavus Lietuvą, 1940 m. rugpjūčio 17 d. uždaryta Gydytojų draugijų sąjunga „kaip nesuderinama su valstybės saugumo reikalais“ [1]. „Medicinos“ žurnalas tapo

„L.T.S.R. Medicina“. Nelikus draugijų, kurios rengdavo ir chirurgų suvažiavimus, rūpindavosi chirurgų kvalifikacijos tobulinimu Lietuvoje ir Vakarų Europos klinikoje, prasidėjo chirurgijos stagnacija: nebuvo rengiami disertacijų, kitų reikšmingų chirurgijos mokslo darbų. Straipsnius „Medicinos“ žurnale chirurgai vėl pradėjo skelbti tik 1942 metais. Karo frontui artėjant prie Lietuvos ir gresiant naujai šalies okupacijai, į Vakarų pasitraukė dauguma chirurgų, katedros bendradarbių. Klinikos dėstytojai, V. Kanaukos ir Kuzmos mokiniai, J. Jaržemskas, A. Stropus, T. Šiurkus, J. Jocius ir S. Šernas liko Lietuvoje [3].

Chirurgijos studijos uždarytame Kauno universitete nutrūko. Vokiečių okupacinė valdžia įniršusi, kad jaunimas neina į vokiečių dalinius, 1943 m. kovo 17 d. uždarė visas Lietuvos aukštąsias mokyklas. Uždarius universitetą, pedagoginė klinikos veikla tęsėsi nelegaliai. 1943 m. pradėjo veikti Medicinos technikos skyrius. Jame buvo rengiami medicinos felčeriai frontui. Siekdamas išsaugoti nenutrūkstamą aukštojo mokslo specialistų rengimą, Anatomijos katedros asistentė dr. J. Dobrovolskaitė-Tiknienė įkūrė Medicinos technikų skyrių. Chirurgijos užsiėmimus vesdavo ir įskaitas priimdavo A. Stropus ir tuo metu Kėdainiuose dirbęs, bet 1943 m. paskirtas katedros adjunktas (einančiu docento pareigas) J. Jaržemskas [4].

1944 m. liepos mėn., praslinkus karo frontui, prasidėjo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakulteto reorganizavimas. Buvo atkurta Fakultetinės ir hospitalinės chirurgijos klinika, kuri glaudėsi Raudonojo Kryžiaus ligoninėje. Pasitraukus į Vakarų daugumai chirurgijos katedrų bendradarbių, katedrai vadovauti iš Vilniaus buvo pakviestas doc. Č. Keturakis, į vyr. dėstytojo pareigas – Kėdainių chirurgijos skyriaus vedėjas dr. J. Jaržemskas. Klinikoje dėstė A. Stropus ir T. Šiurkus. Doc. Č. Keturakis dėstė hospitalinę chirurgiją, vyr. dėstytojas J. Jaržemskas skaitė fakultetinės chirurgijos kursą, vyr. dėstytojas A. Stropus dėstė operacinę chirurgiją, vyr. dėstytojas T. Šiurkus – bendrąją chirurgiją.

Chirurgijos klinikai, kurioje tuo metu buvo 300 lovų, vadovavo dviese: doc. Č. Keturakis ir vyr. dėstytojas J. Jaržemskas. 1945-ųjų metų rudenį doc. Č. Keturakis išvyko gyventi į Lenkiją. Dirbo Gdanskio medicinos akademijoje, vadovavo chirurgijos klinikai, jam buvo suteiktas profesoriaus vardas [5–7].

Išvykus doc. Č. Keturakiui, chirurgijos klinikai vadovavo J. Jaržemskas ir skaitė abiejų chirurgijos disciplinų paskaitas. 1946 m. pavasarį, suremontavus universiteto klinikas, į jas iš Raudonojo Kryžiaus buvo perkelta chirurgijos klinika. Joje buvo 200 lovų.

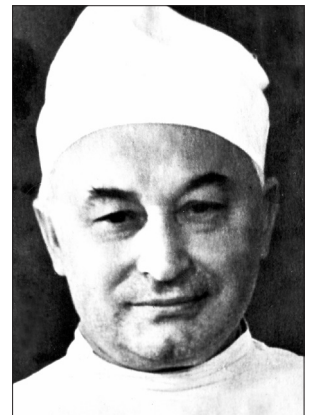
Raudonojo Kryžiaus ligoninėje buvo įkurta kita – Bendrosios chirurgijos klinika. Jos vadovu paskirtas T. Šiurkus.

Po Antrojo pasaulinio karo medicinos pagalba Lietuvoje buvo apverktinos būklės. Nebuvo ne tik specialistų chirurgų, bet ir bendro profilio gydytojų. Daugelis pasitraukė į Vakarų. Prasidėjo „internacionalinė pagalba“, Lietuvą užplūdo nemaža chirurgų apsišaukėlių. Tačiau palyginti per trumpą laiką buvo išugdyta vietinių chirurgų. Lietuvoje bendro profilio chirurgų skaičius išaugo iki 720, o traumatologų – iki 295. Kaune reikšmingai prie to prisidėjo doc. J. Jaržemskas ir doc. A. Stropus, Vilniuje – prof. P. Norkūnas, akademikas A. Marcinkevičius [2].

Juozas Jaržemskas

Vokiečių okupacijos metais dirbdamas Kėdainiuose, J. Jaržemskas važinėjo į Kauną, Kauno universitete 1941–1944 m. dirbo adjunktas, dėstė topografinės anatomijos ir operacinės chirurgijos kursą [8]. Doc. J. Jaržemskas nuo 1945 iki 1954 m. (su pertraukomis) renkamas Kauno universiteto (vėliau KMI) Fakultetinės ir hospitalinės chirurgijos katedros ir klinikos vedėju.

Nuo 1955 m., atskyrus katedras, iki mirties 1961 m. jis vadovavo Fakultetinės chirurgijos katedrai ir klinikai. Katedroje dėstytos dvi disciplinos: fakultetinė chirurgija ir urologija. Šioje katedroje paskaitos visą laiką buvo skaitomos tik lietuvių kalba (Hospitalinės ir Bendrosios chirurgijos katedrose protarpiais jos buvo skaitomos rusų kalba, kai šioms katedroms vadovavo iš Rusijos atvykę žmonės). Doc. J. Jaržemskas buvo talentingas chirurgas, sėkmingai operavęs sunkiausiai

Juozas Jaržemskas (1899–1961) (iš asmeninio archyvo)

J. Jaržemskas su Chirurgijos katedros ir klinikos bendradarbiais. Sėdi iš kairės: V. Kleiza, A. Stropus, J. Jaržemskas, P. Jašinskas, J. Jocius, A. Smailys. Stovi: J. Gradauskas, M. Bertašius, J. Karaliūnas, A. Maštaras, V. Tamošiūnas, L. Klumbys, R. Ivaškevičius, Č. Sinkevičius)

ligonius, sergančius sudėtingiausiomis ligomis. Jo atliekamų operacijų diapazonas platus – nuo gomurio ir lūpos nesuaugimų, kaklo fistulių operacijų iki radikalių tiesiosios žarnos vėžio operacijų. Pamėgta operacija – radikali krūties vėžio operacija. Diegė į chirurgijos kliniką naujausius gydymo metodus, parengė keliolika kvalifikuotų chirurgų, kurie vėliau tapo įvairių chirurgijos sričių pradininkais Lietuvoje (2 pav.). Vienintelis doc. J. Jaržemsko vadovaujamas aspirantas buvo V. Zykas. J. Jaržemskas buvo įžymus sveikatos apsaugos, ypač chirurgijos, organizatorius ir reformatorius. 1945 m. įkūrė Kauno onkologijos dispanserį ir jam vadovavo iki 1947 metų. 1946–1952 m. kartu dirbo ir Kauno universiteto klinikų direktoriaus pavaduotoju medicinos reikalams. Suprasdamas chirurgijos specializacijos

svarbą chirurgijos raidai ir pažangai J. Jaržemskas kūrė specializuotą chirurgiją – plaučių chirurgijos, urologijos, neurochirurgijos skyrius ir išugdė skyrių vadovus (1 lentelė) [9–15]. 1953–1959 m. J. Jaržemskas dirbo ir Kauno medicinos instituto prorektoriumi mokymo reikalams. Docentas anksti pradėjo domėtis moksliniu darbu – parašė ir paskelbė apie 26 mokslinius darbus. Svarbiausias jo mokslinis darbas – medicinos daktaro disertacija „Pieno liaukos vėžys ir vėlyvieji chirurginio gydymo rezultatai“, apginta 1948 m. Vilniaus universitete. Tai buvo pirmoji Kauno aukštosios medicinos mokyklos dėstytojo chirurgo pokario metais apginta disertacija. Nuo 1955 m. po reorganizacijos įkurtos dvi chirurgijos katedros: Fakultetinės chirurgijos (vedėjas – doc. J. Jaržemskas) ir Hospitalinės chirurgijos. Docento išugdyta Fakultetinės chirurgijos katedra (vadinta įvairiais pavadinimais: nuo 1982-09-01 Antroji chirurgijos katedra, nuo 1992-06-06 Antroji chirurgijos klinika iki jos panaikinimo 1998-06-17). Visą laiką dėstytas fakultetinės chirurgijos ligų kursas. Darbo tradicijos buvo tęsiamos dar 44 metus iki 1998 m., kol Medicinos universiteto vadovybės sprendimu ši klinika buvo panaikinta, praėjus 58 metams nuo jos įkūrimo.

Pablogėjęs doc. J. Jaržemsko sveikatai, doc. J. Karaliūnas 1960 m. iš Hospitalinės chirurgijos katedros buvo perkeltas vedėjo pavaduotoju į Fakultetinės chirurgijos katedrą, o nuo 1961 m. jai vadovavo.

Algirdas Stropus

Docentas, Lietuvos chirurgijos ažuolas, įžymus chirurgas ir daugelio chirurgijos sričių pradininkas

1 lentelė. Specializuotos chirurgijos raida Kaune

Specialybė	Įkūrimo metai	Gydymo įstaiga	Vedėjas / vadovas
Traumatologija [9]	1941 1946	Universiteto klinikos (Vytauto pr. 59) Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė	Z. Rudaitis T. Šiurkus
Vaikų chirurgija [10]	1940 1948	Universiteto klinikos Srities klinikinė ligoninė	V. Kuzma A. Stropus
Onkologija [8]	1945	Kauno onkologinis dispanseris	J. Jaržemskas
Neurochirurgija [11]	1951	Srities klinikinė ligoninė	L. Klumbys
Urologija [12]	1955	Respublikinė Kauno klinikinė ligoninė	Č. Sinkevičius
Krūtines ląstos chirurgija [13]	1956	Respublikinė Kauno klinikinė ligoninė	J. Jocius
Kardiochirurgija [14]	1963	Respublikinė Kauno klinikinė ligoninė	J. Brėdikis
Proktologija [15]	1982	2-oji Kauno klinikinė ligoninė	V. Zykas

Lietuvoje. Gimė 1914 m. Kretingos apskr., Šimulių kaime. Mokėsi Palangos, Mažeikių ir Plungės gimnazijose. Mokslas sekėsi labai gerai. Gražus Babrungas ir lakštingalų giesmės nuteidavo jaunąjį Algirdą romantiškai. Laisvalaikiu griežė smuiku, mėgo sportuoti, dainavo mokyklos chore, dalyvavo dramos ratelyje, leido skautų laikraštį, rašė eiles, bandė kurti nuotykių romaną. Labai gerai baigęs gimnaziją, 1932 m. pradėjo studijas Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultete. Dar 1928–1929 m. Mažeikiuose jam teko arčiau pažinti garsųjį Žemaitijos chirurgą V. Burbą. Anot A. Stropaus „... aš juo žavėjaisi, jį stebėjau, man imponavo jo išvaizda, manieros. Tai lėmė mano pasirinkimą.“ Baigęs studijas, 1938 m. atliko tarnybą Lietuvos kariuomenėje.

Algirdas Stropus
(1914–2005)

1939 m. dešimt mėnesių stažavosi Telšių ligoninėje pas chirurgą L. Plechavičių (garsaus generolo brolių). Čia įgijo gerus chirurgijos pagrindus. Pasibaigus stažuotei profesorius V. Kanauka priėmė A. Stropų dirbti į jo vadovojamą kliniką Raudonojo Kryžiaus ligoninėje jaunesniuju asistentu. Vokiečių okupacinei valdžiai uždarius universitetą, A. Stropus dirbo chirurgu internu, budėdavo beveik kasnakt. Po karo dirbo buvusioje žydų ligoninėje. Slenkant frontui per Lietuvą, A. Stropus ir S. Šernas liko vieninteliai chirurgai Kaune. 1946 m. A. Stropus paskirtas Chirurgijos skyriaus vedėju vėl atidarytose Kauno klinikose. A. Stropaus klinikinė veikla novatoriška ir visapusė. Anksti įvaldęs skrandžio, storosios žarnos, skydliaukės operacijas, beveik vienu metu su prof. P. Norkūnu 1948 m. atliko pirmąsias Lietuvoje transtorakalines stemplės vėžio operacijas. Doc. A. Stropus atlikdavo galvos smegenų navikų operacijas, laminektomijas, simpatektomijas. 1948 m. sėkmingai pašalino iš širdies svetimkūnį, 1957 m. pirmas pradėjo radikaliai operuoti ligonius, sergančius stuburo tuberkulioze. Atlikdavo urologines operacijas: nefrektomijas, prostatektomijas, taip pat įvairias plastines operacijas.

Kelios chirurgų kartos. Sėdi iš kairės: J. Karaliūnas, D. Klebanovas, J. Brėdikis, T. Šiurkus, A. Stropus, L. Klumbys. Stovi pirmoje eilėje: E. Rimša, A. Maštaras, A. Steponavičius, Č. Sinkevičius, V. Urmonas, R. Kuzmaitė, V. Zykas, A. Žindžius, V. Rusteika. Antroje eilėje: V. Vaškėlis, P. Baubinas, V. Kondrackas, A. Striukaitis, S. Pranckevičius, J. Šošas. Trečioje eilėje: O. Butrimas, A. Petrulis, A. Medzevičius, R. Putelis, T. Norkus, K. Jocius, D. Bumblys, A. Radavičius

Ypač ryškūs A. Stropaus nuopelnai plėtojant vaikų chirurgiją. Jo plati vaikų chirurgijos veikla paskatino vaikų chirurgijos poskyrio, vėliau skyriaus įkūrimą. A. Stropus yra apie 30 spausdintų publikacijų autorius. Jis buvo talentingiausias V. Kanaukos mokinys, tęsęs mokytojo ir sukūręs savo chirurgijos mokyklą [16, 17]. Savo ruožtu iš A. Stropaus klinikinės diagnostikos ir operacinės technikos mokėsi chirurgai, kurie vėliau tapo žinomais savo srities specialistais. A. Stropaus talentinga ir pačiai žinoma praktinė veikla, asmeninis pavyzdys padarė didžiulę įtaką Kauno ir visos Lietuvos chirurgijos plėtrai, jos greitai specializacijai.

Jonas Jocius

Docentas, chirurgas. Gimė Raseiniuose 1912 m. Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą baigė 1938 m. Dirbo chirurgu Alytuje, Raseiniuose, Kaune 1940 m. V. Kuzmos pakviestas pradėjo dirbti Kauno klinikose. Jis asistavo prof. V. Kuzmai, daug operavo pats. 1944 m. dirbo chirurgu Raseiniuose, nuo 1948 m. – Kauno klinikose. Dėstė Kauno medicinos institute. Vienas chirurgijos pradininkų Lietuvoje, padarė daug unikalių operacijų. Jo iniciatyva Kaune įsteigtas pirmasis Baltijos šalyse torakalinės chirurgijos skyrius [18].

Telesforas Šiurkus

Profesorius, chirurgas. Gimė 1908 m. Gulbinų kaime, Akmenės valsčiuje. 1929 m. baigė Šiaulių gimnaziją, o 1936 m. – Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. Nuo 1937 m., po specializacijos Vienoje prof. J. Belerio klinikoje, dirbo chirurgu. Nuo 1940 m. vyr. asistentas prof. V. Kuzmos klinikoje. 1945 m. išrinktas Bendrosios chirurgijos katedros vedėju ir docentu. Doc. T. Šiurkus vadovavo ne tik katedrai, bet ir ligoninės Chirurgijos skyriui. 1946 m. paskirtas Kauno medicinos mokyklos direktoriumi, 1947 m. – Raudonojo Kryžiaus ligoninės vyriausiuoju gydytoju. 1949 m. Vilniaus universitete apgynė medicinos mokslų kandidato disertaciją (apie kraujospūdžio kitimą operacijos metu). 1951–1956 m. dirbo Kauno srities, o vėliau Kauno miesto vyriausiuoju chirurgu. 1969 m. T. Šiurkui suteikiamas profesoriaus vardas [19, 20].

Telesforas Šiurkus
(1908–1974)

T. Šiurkus buvo plataus diapazono chirurgas. Domėjosi virškinamojo trakto chirurgija, urologija, traumatologija ir chirurgijos istorija. Parašė pirmąjį chirurgijos vadovėlį lietuvių kalba „Bendroji chirurgija“. Vadovėlis išleistas du kartus. Parašė keletą monografijų: „Kraujas medicinoje“, „Skydliaukės ligos“, „Vladas Kuzma“ ir kt. Katedroje asistentais kartu dirbo M. Dubinskas, J. Oleka (vėliau išvyko dirbti į

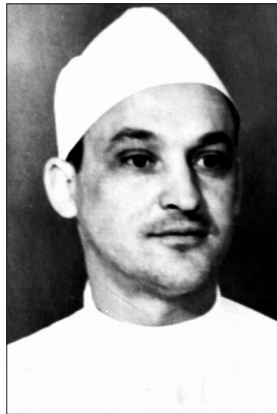
Marijampolę). 1946 m. pradėjo dirbti ir J. Jocius. Pokario metais katedroje dirbo V. Kondrackas, R. Kuzmaitė, A. Steponavičius, V. Vaškėlis, A. Purtokas (katedros vedėjas nuo 1986 m. iki 1998 m. su pertraukomis), J. Pundzius (katedros vedėjas 1992–1994 m.), S. Bradulskis, J. Dauderys, J. Juočas, E. Kelbauskas, A. Mickis.

Valdas Vaškėlis

Einantis profesoriaus pareigas [6]. 1974 m. mirus prof. T. Šiurkui, katedros vedėju buvo išrinktas V. Vaškėlis. Katedroje dirbo nuo 1963 metų. 1971 m. apgynė kandidato (dr.) disertaciją, nuo 1972 m. – docentas, nuo 1991 m. – e. prof. p. Parašė apie 250 mokslo darbų, parengė daug metodinių nurodymų šalies chirurgams operacinės rizikos, įstrigusių išvaržų, žarnų gyvybingumo įvertinimo ir kt. klausimais. Išleido daug mokymo leidinių studentams: „Bendroji chirurgija schemomis, diagramomis ir lentelėmis“, „Kraujo perpylimas“, „Hemokorektoriai chirurgijoje“ ir kt. Katedros vedėju dirbo 12 metų. 1969–1976 m. buvo Teorinės medicinos fakulteto prodekanas. V. Vaškėlis buvo veiklus Kauno krašto chirurgų draugijos vicepirmininkas, Lietuvos medicinos istorikų draugijos, Europos skubiosios chirurgijos draugijos ir kitų chirurgijos sričių draugijų narys. Darbas Medicinos fakultete buvo organizuotas pagal Sovietų Sąjungos sistemą. Chirurgijos ir kitose klinikinėse katedrose atskirtas mokymo ir gydymo darbas. Taip nebuvo nė vienos pasaulio šalies medicinos universitetuose ar fakultetuose.

Jurgis Karaliūnas

Docentas, chirurgas ir traumatologas, chirurgijos organizatorius ir pedagogas, palikęs ryškų pėdsaką Lietuvos chirurgijoje. Turėdamas tokius patyrusius chirurgus mokytojus kaip J. Jaržemską, A. Stropų ir kt., J. Karaliūnas vis plačiau įsisavino chirurgijos mokslo praktiką ir tapo patyrusiu chirurgu. Būdamas smalsus, jis aktyviai įsitraukė į mokslinį darbą ir 1957 m. apgynė kandidato (dr.) disertaciją. Didžioji jo mokslinių darbų dalis skirta traumatologijai. Jis parašė 29 mokslinius darbus, kurių dauguma liko rankraščiais. Vadovaujami doc. J. Karaliūno, Fakultetinės chirurgijos katedroje dirbo chirurgai A. Maštaras, V. Zykas, A. Striukaitis, J. Babravičius, A. Adukauskas, R. Žebrauskas, urologai Č. Sinkevičius, D. Bumblys, K. Jocius ir A. Radavičius. 1972 m. ministras V. Kleiza pakvietė J. Karaliūną į Vilnių dirbti Sveikatos apsaugos ministerijos vyriausiuoju chirurgu [21].

Jurgis Karaliūnas
(1920–1982)

Jonas Platūkis

Medicinos mokslų kandidatas nuo 1968 m., docentas nuo 1972 m., 1972–1974 m. Fakultetinės chirurgijos katedros vedėjas, nuo 1980 m. sveikatos apsaugos ministras. Parašė per 70 mokslinių straipsnių.

Vytautas Zykas

Profesorius, chirurgas, koloproktologas. 1974 m. buvo išrinktas Fakultetinės (vėliau Antrosios) chirurgijos katedros ir klinikos vadovu. Chirurgijos praktikos mokėsi iš to meto žymių chirurgų doc. J. Jaržemsko, doc. J. Karaliūno, doc. A. Stropaus ir ypač iš chirurgijos skyriaus vedėjo talentingo chirurgo J. Braknio. 1968 m. suteiktas docento vardas. Katedros veiklą V. Zykas skirsto į kelis etapus. Pirmasis katedros veiklos laikotarpis susijęs su mokymo metodinio darbo raida. Galvoti apie naujus svarbius mokslinius tyrimus naujoje klinikinėje bazėje 2-ojoje Kauno m. ligoninėje buvo nerealu, todėl numatyta pasitelkiant patyrusius katedros klinicus dėstytojus rengti mokymo metodinę medžiagą, vaizdines priemones, o svarbiausia – chirurginių ligų mokymo leidinius, kurių lietuvių kalba stokota. Tuo metu katedroje buvo dėstomos dvi disciplinos – fakultetinė chirurgija ir urologija. Mokymo leidinius rengė katedros

J. Karaliūnas su bendradarbiais: Č. Sinkevičius, J. Karaliūnas, A. Maštaras. Stovi: D. Bumblys, V. Simonaitis, A. Radavičius, A. Adukauskas, A. Striukaitis, R. Žebrauskas, V. Zykas, J. Babravičius, K. Jocius

urologai Č. Sinkevičius, D. Bumblys, A. Radavičius. Šio darbo ėmėsi ir chirurgai V. Zykas, A. Adukauskas, J. Babravičius, A. Maštaras, A. Striukaitis. Parengė ir išleido atskirais leidiniais visą ūminių pilvo chirurginių ligų kursą. Tai dvylikos leidinių mokymo literatūra.

Antrasis katedros veiklos laikotarpis įvardijamas kaip mokslinės veiklos intensyvinimo bei ryšių su užsienio šalių chirurgijos ir proktologijos klinikomis užmezgimo ir stiprinimo laikotarpis. V. Zykas 1985 m. Maskvos Gerceno onkologijos MTI apgynė daktaro (habil. dr.) disertaciją „Diagnostikos ir prognozavimo sistema chirurginiu ir kombinuotu būdu gydant ligonius, sergančius tiesiosios žarnos vėžiu“. 1988 m. jam suteikiamas mokslinis profesoriaus vardas. Slenkant laikui, keičiasi

V. Zykas su katedros bendradarbiais 1974 m. Sėdi iš kairės: Č. Sinkevičius, V. Zykas, A. Maštaras. Stovi: A. Radavičius, A. Adukauskas, D. Bumblys, J. Babravičius, A. Striukaitis

2 lentelė. Antrosios chirurgijos klinikos bendradarbiai 1974–1995 m.

Vardas, Pavardė	Specialybė	Mokslinis laipsnis	Pedagoginis vardas	Disertacijos pavadinimas
Vytautas Zykas	Chirurgas kolo-proktologas	Habil. dr.	Prof.	Diagnostikos ir prognozavimo sistema chirurginiu ir kombinuotu būdu gydant ligonius, sergančius tiesiosios žarnos vėžiu
Juozas Babravičius	Chirurgas	Dr.	Doc.	Atokieji ekstrapleurinio pneumotorakso ir oleotorakso rezultatai gydant ligonius, sergančius kavernine plaučių tuberkulioze
Antanas Striukaitis	Chirurgas	Dr.	Doc.	Vartų kraujotakos tyrimas radioaktyviuoju jodu gastroduodeninių kraujavimų diferencinės diagnostikos priemonių komplekse
Algirdas Adukauskas	Chirurgas	-	Asist.	-
Adolfas Maštaras	Chirurgas	-	Asist.	-
Česlovas Sinkevičius	Urologas	Dr.	Doc.	Retropubinė prostatos adenomektomija
Donatas Bumblys	Urologas	Dr.	Doc.	Inkstų akmenligės chirurginio ir pooperacinio kurortinio gydymo rezultatai
Antanas Radavičius	Urologas	Dr.	Doc.	Kai kurie inkstų akmenligės epidemiologinio tyrimo Kauno mieste aspektai
Giedrius Barauskas*	Chirurgas	Dr.	Prof.	Nepatenkinamų rezultatų priežastys po tulžies pūslės drenavimo operacijų be tulžies pūslės pašalinimo nevēžinių hepatopankreatinių ligų atvejais
Dainius Pavalkis*	Koloproktologas	Dr.	Prof.	Ligonų su dvivamzdėmis ir kraštinėmis kolostomomis chirurginė reabilitacija
Donatas Venskutonis	Chirurgas	Dr.	Prof.	Enterinis zondinis maitinimas ir tulžies reinfuzija kasos chirurgijoje
Žilvinas Saladžinskas	Koloproktologas	Dr.	Prof.	Išangės sutraukiamųjų raumenų ir distalinės tiesiosios žarnos dalies motorikos nepakankamumo priežastys, diagnostika ir gydymas
Algimantas Tamelis	Koloproktologas	Dr.	Prof.	Išangės anatominių struktūrų pokyčių reikšmė hemorojaus gydymui
Remigijus Šiugžda	Chirurgas	-	Asist.	-

* D. Pavalkis ir G. Barauskas vėliau, dirbdami Pirmojoje chirurgijos klinikoje, atliko habilitacijos procedūras.

V. Zykas su klinikos bendradarbiais 1997 m. Sėdi iš kairės: D. Venskutonis, J. Babravičius, V. Zykas, A. Adukauskas, V. Pšemenecas. Stovi: P. Jonauskas, A. Tamelis, V. Klimas, R. Šiugžda, K. Kaminskas, V. Rimkevičius, J. Andriuškevičius, Ž. Saladžinskas

ne tik katedros pavadinimas, bet ir bendradarbiai. Fakultetinės chirurgijos katedra 1982 m. tampa Antrąja chirurgijos katedra, o 1992 m. sujungus šią katedrą su 2-osios Kauno miesto klinikinės ligoninės stacionaro ir poliklinikos chirurgijos skyriais, ji tampa 2-ąja chirurgijos klinika. Iš klinikos išeina keli patyrę dėstytojai. Vietoj jų asistentais, aspirantais ar stažuotojais kviečiami dirbti D. Venskutonis, D. Pavalkis, G. Barauskas, A. Tamelis, Ž. Saladžinskas, R. Šiugžda.

Naujos aplinkybės leido išstbulinti mokslinę tiriamąją veiklą. Sudaromos dvi šio darbo kryptys – viena gvildena biliopankreatinių ligų diagnostikos ir chirurginio gydymo klausimus, kita – koloproktologinių ligonių diagnostikos bei chirurginio, ypač rekonstrukcinio gydymo aspektus. Intensyvus ir nuoseklus darbas duoda rezultatų. 1990–1995 m. parengiamos ir apginamos šešios disertacijos, vadovaujamos prof. V. Zyko. Penki disertantai vėliau atestuoti profesoriais (2 lentelė). Parengta ir išleista 13 metodinių leidinių – rekomendacijų šalies bendriesiems chirurgams ir proktologams. Pirmą kartą Lietuvoje atliekamos sudėtingos operacijos [22, 23].

Trečiasis katedros veiklos laikotarpis susijęs su atskiros chirurgijos srities specialybės koloproktologijos mokslo ir praktikos kūrimu, organizavimu ir tobulinimu. Sukaupus šios srities veiklos praktinės (Kauno 2-ojoje kli-

nikinėje ligoninėje 1982 m. atidarytas pirmasis Lietuvoje proktologijos poskyris) ir mokslinės patirties, 2-ojoje chirurgijos katedroje susibūrė kvalifikuotų proktologų branduolys. Šie entuziastai – V. Zykas, D. Pavalkis, A. Tamelis, Ž. Saladžinskas, R. Šiugžda, P. Janauskas, vilnietis R. Keblas ir kt. Kaune 1991 m. lapkričio 28 d. įkūrė Lietuvos proktologų draugiją. Pirmuoju draugijos prezidentu išrinktas V. Zykas. 1994 m. patvirtintas Respublikinis koloproktologijos centras 2-ojoje klinikinėje ligoninėje, jos vadovu patvirtintas V. Zykas. Surengti septyni koloproktologų suvažiavimai, kuriuose gausiai dalyvavo ir svečių iš užsienio. 1994 m. V. Zykas paskirtas Sveikatos apsaugos ministerijos neetatiniu vyriausioju chirurgo, 1996–1998 m. – vyriausioju proktologu. Jis vienas ir su bendraautoriais paskelbė per 230 mokslinių straipsnių lietuvių ir užsienio kalbomis. 1999 m. išspausdintas proktologijos vadovėlis studentams „Storosios žarnos chirurginės ligos“. Vadovėlio autoriai: V. Zykas, D. Pavalkis, bendradarbiavo Ž. Saladžinskas ir A. Tamelis. Visi jie – prof. V. Zyko mokiniai, aktyviai dalyvaujantys konferencijose Lietuvoje ir užsienyje. 1990 m. V. Zyku buvo suteikta aukščiausia koloproktologo ir chirurgo kvalifikacinė kategorija. Fakultetinės, vėliau 2-osios chirurgijos katedros ir klinikos vedėju ar vadovu jis be pertraukos dirbo 24 metus [24].

Pirmosios Lietuvos proktologų konferencijos Kaune dalyviai 1993 m.

Nuo 1995 m. klinika ima nykti. Čia parengti mokslo daktarai spragoms užpildyti perkeliama į Pirmąją chirurgijos kliniką: 1995 m. D. Pavalkis, 1996 m. G. Barauskas, 1998 m. A. Tamelis ir Ž. Saladžinskas. Taip buvo sunaikinta 2-ojoje chirurgijos klinikoje ilgai kurta ir puoselėta proktologija.

1998 m. vykdant chirurgijos klinikų ir katedrų reorganizaciją, nutarta kliniką panaikinti ir įsteigti vieną Bendrosios chirurgijos kliniką 2-ojoje Kauno klinikinėje ligoninėje. Šiai klinikai ima vadovauti vienas iš V. Zyklo mokinių – doc. D. Venskutonis.

LITERATŪRA

1. Šošas J. Chirurginio darbo pradžia Kauno klinikoje. In: Lietuvos chirurgijos istorija. Kaunas, 1991; p. 21–25.
2. Stanaitis J. Lietuvos chirurgijos istoriniai bruožai. In: Lietuvos chirurgijos istorija. Kaunas, 1991; p. 4–6.
3. Meškauskas J. Vytauto Didžiojo universitetų medicinos fakulteto mokomojo personalo spausdintieji darbai iki 1944 m. liepos mėn. In: Lietuvos medicinos istorija. Čikaga, 1987; p. 730–758.
4. Norvaišienė J, Siudikas V, Tiknienė J. Vytauto Didžiojo universiteto medicinos fakultetas 1922–1950 metais. Aukštosios medicinos studijos ir mokslas Kaune. Kaunas, 1997; p. 8–19.
5. Brėdikis J, Vaškėlis V, Zykas V, Šošas J. Chirurgijos raida Kauno Vytauto Didžiojo universitete (1922–1950). Mokslas ir gyvenimas 1992; 2: 14–15.
6. Vaškėlis V. Bendrosios chirurgijos katedra. In: Aukštosios medicinos studijos ir mokslas Kaune. Kaunas, 1997; p. 84–87.

Straipsnyje apžvelgėme akademinės bendruomenės chirurgus, daugiausia dirbusius bendro profilio chirurgijos ir koloproktologijos srityse.

Iš tų pačių mokyklų Kaune išaugo labai reikšmingi ir kitų profilių akademinės chirurgijos centrai ir mokyklos (prof. J. Brėdikio – kardiouchirurgija, doc. J. Jociaus – torakalinė chirurgija, doc. Č. Sinkevičiaus – urologija, prof. L. Klumbio – neurochirurgija, prof. V. Urmono – vaikų chirurgija ir kt.).

Apie jų veiklą, mokslinius darbus, gydymo raidą, laimėjimus, naujoves rašyta daugelyje šių klinikų vadovų ir bendradarbių straipsnių [9–14].

7. Šošas J. I chirurgijos klinika. In: Aukštosios medicinos studijos ir mokslas Kaune. Kaunas, 1997; p. 136–139.
8. Zykas V, Babravičius J. Vienas lietuviškosios chirurgijos pradininkų. Medicina 1994; 30 (1): 46–49.
9. Petrulis A. Traumatologijos ir ortopedijos klinika. In: Aukštosios medicinos studijos Kaune. Kaunas, 1997; p. 171–173.
10. Barauskas V, Trumpulytė L, Urmonas V. Vaikų chirurgijos klinika. In: Aukštosios medicinos studijos Kaune. Kaunas, 1997; p. 179–181.
11. Šidiškis J. Neurochirurgijos klinika. In: Aukštosios medicinos studijos Kaune. Kaunas, 1997; p. 153–155.
12. Radvičius A, Tulaba A. Docentą Česlovą Sinkevičių prisimenant. Medicina 2002; 38 (1 priedas): 3–4.
13. Kunigėlis G, Bagdonas E, Rubikas R. Torakalinės chirurgijos klinika. In: Aukštosios medicinos studijos Kaune. Kaunas, 1997; p. 168–170.

14. Dumčius A. Kardiokirurgijos klinika. In: Aukštosios medicinos studijos Kaune. Kaunas, 1997; p. 146–149.
15. Zykas V. Koloproktologijos raida Lietuvoje. Lietuvos chirurgija 2013; 12 (4): 249–256.
16. Lukoševičius L. Lietuvos chirurgijos ažuolas. Kauno diena, 1955 sausio 10; 7: 18.
17. Pro memoria Algirdas Stropus. Ave Vita, 2005 birž.10: 22.
18. Česnys G, Grabauskas V, Labanauskas L. ir kt. (red.). Jonas Jocius. In: Mūsų gydytojai. Vilnius, 1998; p. 111.
19. Kelbauskas E. Profesoriumi Telesforui Šiurkui 100 metų. Lietuvos chirurgija 2008; 31 (6): 176–179.
20. Vaškėlis V. Prof. Telesforo Šiurkaus gyvenimo ir mokslinės bei pedagoginės veiklos bruožai. Medicina 1998; 34 (11): 1137–1140.
21. Zykas V. Docentui Jurgiui Karaliūnui – chirurgui ir traumatologui būtų sukakę 80 metų... Medicina 2000; 36 (4): 328–331.
22. Zykas V. Priekinė žema tiesiosios žarnos rezekcija vėžio atveju ir siuvimo aparato KC-28 panaudojimas. Sveikatos apsauga 1973; 211 (7): 25–28.
23. Zykas V. *Ileo pauch* – analinė anostomozė po proktokolektomijos: pradinė patirtis. Medicina 1996; 32 (5): 37–40.
24. Vaškėlis V, Venskutonis D. Profesoriumi Vytautui Zykui – 70. Medicina 2000; 36 (7): 633–637.